Protocol
Dyslexie
Daltonschool De Leeuwerik

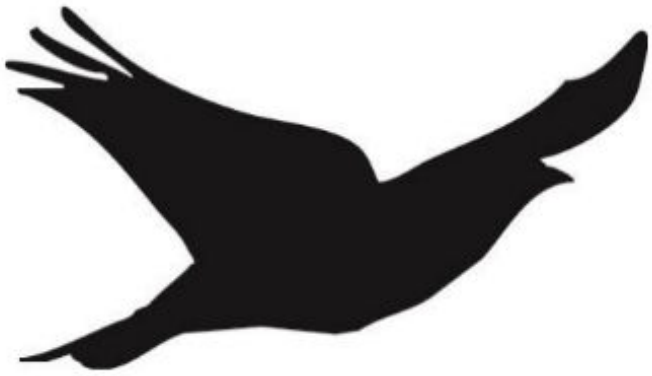

Inhoud

Inleiding 3

Voorwaarden voor dyslexie aanvraag 4

Wanneer leerlingen niet voldoen aan de voorwaarden voor een dyslexie aanvraag 4

Signalering 5

Drie Minuten Toets (DMT) en het afnemen van deze toets ..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

Ondersteuning bij dyslexie 8

Hulpmiddelen 8

Afname CITO 8

Doubleren 9

Overdracht naar de volgende groep 9

Werkwijze aanmelden bij RID 10

Dyslexie aanpak op Daltonschool De Leeuwerik 11

Afspraken behandeltraject 11

Bijlage I Afsprakenkaart dyslexie 12

Bijlage II Technisch lezen HP ondersteuningsniveau 3 14

Bijlage III Checklist signalen vroegonderkenning dyslexie 15

Inleiding

Voor u ligt het dyslexie protocol van Daltonschool De Leeuwerik 2023-2024. Het protocol is bestemd voor leerkrachten, intern begeleiders en de directie van de school.

Doelen van dit protocol zijn:

- Het vastleggen van een solide aanpak, zodat dyslexie vroegtijdig wordt gesignaleerd.
- Het vastleggen van een gestructureerde werkwijze t.a.v. aanmelden voor onderzoek.
- Het vastleggen van een gestructureerde werkwijze wanneer de diagnose *Ernstige Dyslexie* is vastgesteld.
- De leerkrachten informeren over dyslexie en de betreffende aanpak.

De coördinatie van zaken rondom dyslexie ligt bij Fleur Duivenvoorden (intern begeleider). Zij is betrokken bij leerlingen waarvan dyslexie is vastgesteld, coördineert de ondersteuning van leerlingen met vermoedens van dyslexie, is contactpersoon van de RID (samenwerkingspartner voor dyslexie onderzoek en/of -behandeling) en tevens vraagbaak voor leerkrachten.

Dit document wordt elk jaar (indien nodig) geactualiseerd en gecommuniceerd met het team.

Fleur Duivenvoorden
Oktober 2023

Wat is dyslexie?

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren van het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau (Stichting Dyslexie Nederland, 2008). Bij leerlingen met dyslexie is er sprake van een flinke lees- en/of spellingachterstand. Dit blijkt uit:

- Een onvolledige en/of moeizame automatisering van het lees- en/of spellingproces ondanks goed onderwijs.
- Didactische resistentie: een leerling boekt niet of nauwelijks vooruitgang gedurende een half jaar intensieve leesbegeleiding van ten minste drie keer per week twintig minuten met een aantoonbaar effectieve aanpak.

Vanaf 1 januari 2022 is het nieuwe protocol Dyslexie, Diagnose en Behandeling 3.0 (PDDB 3.0) ingegaan. Het Protocol beschrijft onder andere de criteria en de kenmerken van vergoede zorg voor ernstige dyslexie. De belangrijkste veranderingen zijn:

- Van Ernstige Enkelvoudige Dyslexie (EED) naar Ernstige Dyslexie (ED):
  Er wordt niet meer gesproken van Ernstige Enkelvoudige Dyslexie maar van Ernstige Dyslexie. Dat betekent dat er soepeler wordt omgaan met kinderen die ook een ander probleem/ ontwikkelingsstoornis hebben, bijvoorbeeld ADHD. Het kind moet uiteraard wel behandelbaar zijn.
- Ernstige leesproblemen als noodzakelijke voorwaarde:
  Een leerling komt alleen in aanmerking voor vergoede dyslexiezorg wanneer de school in een leerlingdossier onderbouwt dat er bij een leerling sprake is van een ernstige en hardnekkige achterstand bij het lezen. Het nieuwe protocol hanteert hierbij strengere criteria: er moet in ieder geval sprake zijn van ernstige woordleesproblemen.

Voorwaarden voor dyslexie aanvraag

De leerling behaalt op 3 aaneengesloten meetmomenten een E/V-score op lezen (DMT).

Leerlingen kunnen na het onderzoek mogelijk de diagnose *Dyslexie* of *Ernstige Dyslexie (ED)* krijgen. Leerlingen die de diagnose *Ernstige Dyslexie* krijgen, komen voor vergoede behandeling in aanmerking. Leerlingen met de diagnose Dyslexie komen niet in aanmerking voor vergoede behandeling maar kunnen wel Remedial Teaching (RT) begeleiding krijgen vanuit RID bijvoorbeeld.

Wanneer leerlingen niet voldoen aan de voorwaarden voor een dyslexie aanvraag

Wanneer leerlingen zwak scoren bij technisch lezen en spelling, maar niet in aanmerking komen voor vergoede zorg (onderzoek en behandeling), betekent dit niet dat er geen sprake is van dyslexie. Op school kunnen deze leerlingen ook extra ondersteuning krijgen. Mochten ouders toch verder onderzoek willen laten doen, dan kunnen zij op eigen kosten een particulier onderzoek laten uitvoeren. Dit kan onder andere bij 1801 onderwijsadvies, RID, IWALL, Bureau Mees en Quadraat.

Signalering

Groep 1 en 2
In de kleuterklas wordt de taalontwikkeling van de leerlingen gevolgd d.m.v. het leerlingvolgsysteem KIJK! Aandacht voor taalontwikkeling en dyslexie is met name gericht op preventie van mogelijke toekomstige problemen. Er wordt gericht gewerkt aan:

- Fonologisch bewustzijn: woorddelen verwijzen naar klankgroepen (vracht-wa-gen);
- Fonemisch bewustzijn: besef dat woorden zijn opgebouwd uit kleine klankeenheden, die in lettertekens kunnen worden weergegeven (b-oo-m) (foneem = klank);
  - Auditieve analyse/ 'hakken': korte woorden opdelen in losse klanken;
  - Auditieve synthese/ ' plakken': klanken samenvoegen tot een woord;
- Letterkennis. De methode 'Spreekbeeld' onderbouwt de letters/klanken met gebaren
- In de klas wordt veel aandacht besteed aan taal d.m.v. voorlezen, boeken, aanbieden van letters, maar ook voor schrijven d.m.v. stimuleren om eigen naam te schrijven, letters te schrijven etc.

In de *Kwaliteitskaart Leerlingvolgsysteem Kleuters* is de signalering en werkwijze nauwkeurig omschreven. De afspraak is dat bij alle groep 2 leerlingen aan het einde van groep 2 de *Checklist signalen vroegonderkenning dyslexie* wordt ingevuld. Dit instrument is onderdeel van het volgsysteem KIJK! en als bijlage toegevoegd aan dit protocol. De afname van de checklist is in de toetskalender opgenomen. Wanneer de checklist aanleiding geeft tot zorgen dan:

- wordt deze informatie overgedragen aan de leerkracht van groep 3. Ter ondersteuning worden de resultaten van de lettertoetsen toegevoegd.
- Plaatst de kleuterleerkracht de checklist en de lettertoets in Esis als registratie met als onderwerp 'taalontwikkeling'.
- geeft de kleuterleerkracht de zorgen over vermoedelijk dyslexie aan bij de onderwijsbehoeften in Esis. Dit gebeurt bij het onderdeel ontwikkelingsperspectief.

Met bovenstaande afspraken en acties worden de zorgen rondom (mogelijk) dyslexie bij kleuters gesignaleerd.

Groep 3 t/m 8
De taalontwikkeling wordt gevolgd d.m.v. de methode gebonden toetsen en door CITO technisch lezen (Avi en DMT), begrijpend lezen en spelling. Leerlingen met dyslexie of een vermoeden van dyslexie, maar ook leerlingen die moeite hebben met één of meerdere van deze vakken krijgen extra ondersteuning in de klas. Dit wordt vastgelegd in het groepsplan en besproken met de ouders. Indien nodig wordt er een individueel handelingsplan opgesteld en uitgevoerd.

- De leerkracht of intern begeleider signaleert n.a.v. de CITO DMT en CITO spelling dat er een grote achterstand is bij technisch lezen en spellen. Dit is de "nulmeting". Ook kan het PI-dictee worden afgenomen.
- Als er een grote achterstand is, wordt er een handelingsplan opgesteld voor technisch lezen waarin staat dat er minimaal 1 uur per week extra wordt geoefend.
- Bij voldoende achterstand wordt de leerling aangemeld voor een dyslexieonderzoek.
- De leerkracht en de intern begeleider vullen samen het leerling dossier/ aanmeldingsformulier in en bespreken dit met de ouders.

Afname van de DMT en AVI leestoets

Bij het vaststellen van dyslexie zijn de uitslagen van de DMT toets doorslaggevend:

De leerling behaalt op 3 aaneengesloten meetmomenten een E/V-score op lezen (DMT).

Het afnemen van de DMT en AVI toetsen is een intensief proces. Om een goede balans te vinden tussen het afnemen van de toetsen en het goed signaleren van (mogelijk) dyslexie, heeft school ervoor gekozen om niet alle schooljaren de DMT en AVI af te nemen.

Op Daltonschool de Leeuwerik nemen wij DMT af op de momenten E3, M4 en E4 en bij leerlingen met een IV-V score. De AvI toetsen worden tot en met het moment dat E6 (bijna) gehaald is.

Afspraken afname DMT toets (schematisch)

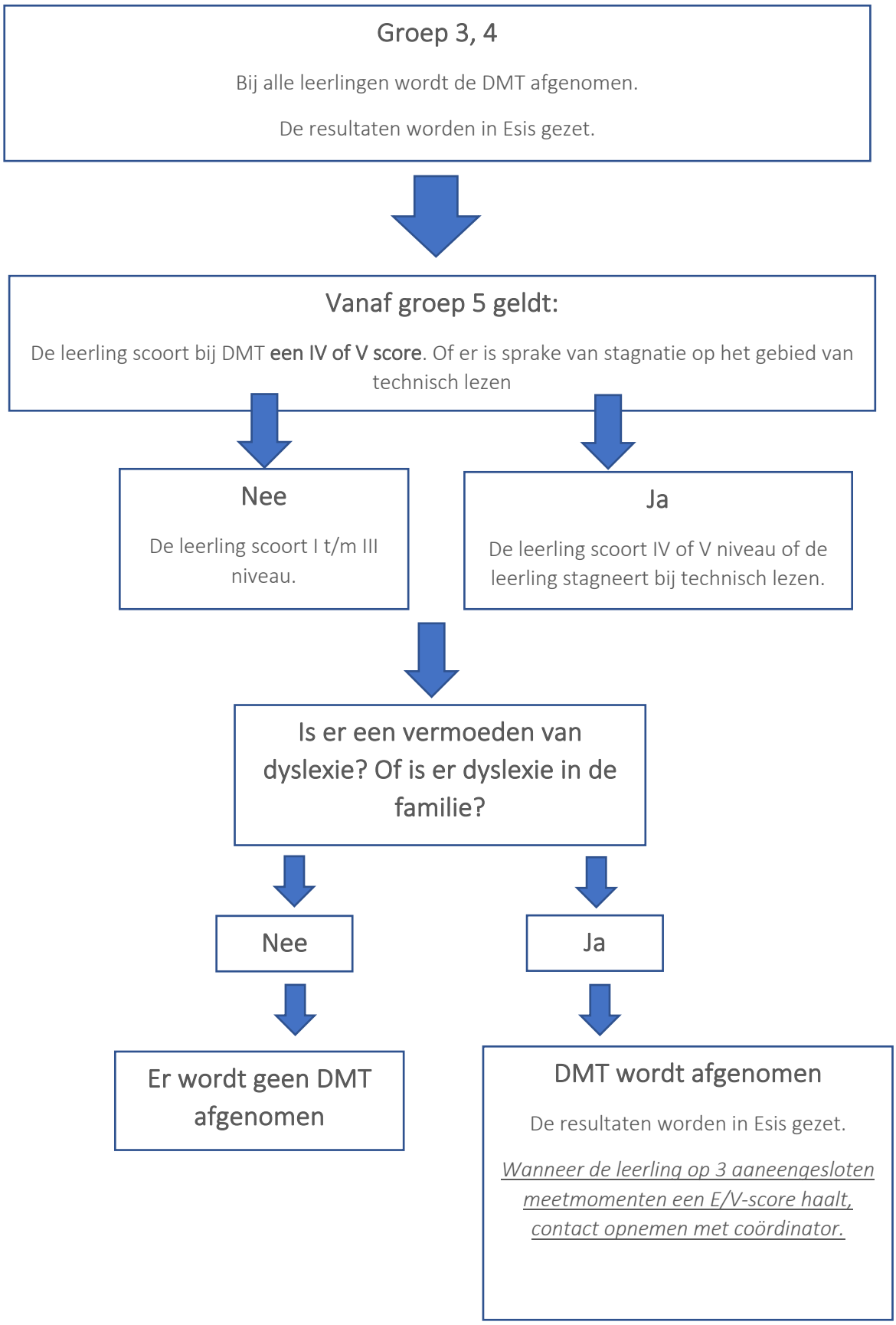

Ondersteuning bij dyslexie

Alle leerlingen met dyslexie of een vermoeden van dyslexie krijgen in de klas extra ondersteuning. Daltonschool De Leeuwerik gebruikt het Protocol leesproblemen en dyslexie van het Expertisecentrum Nederlands als leidraad. Dit protocol bestaat uit vier delen: groep 1 / 2, groep 3, groep 4 en groep 5 t/m 8. De boeken zijn te vinden in het kantoor van de intern begeleider.

Hulpmiddelen

Nadat er dyslexie is vastgesteld, heeft de leerling recht op extra ondersteuning. De ondersteuning is vastgelegd in een afsprakenkaart dyslexie (zie bijlage I). De leerkracht bespreekt de afsprakenkaart met de leerling en ouders. De procedure hiervan wordt verder toegelicht in het hoofdstuk *Dyslexie aanpak op Daltonschool De Leeuwerik*.

De ondersteuning voor kinderen met (mogelijk) dyslexie bestaat uit

- Voor leerlingen van de groepen 2 t/m 4 wordt het computerprogramma BOUW! ingezet. De leerling krijgen 60 minuten extra leestijd per week aangeboden. School biedt dit aan door 1x in de week 20 minuten BOUW! op school aan te bieden. Ouders vullen de overige 40 minuten aan door hun zoon/dochter thuis te begeleiden met het programma. Leerlingen krijgen extra ondersteuning in de klas dat wordt vastgelegd in de periodeplannen (groep 2) of groepsplannen (groep 3 en 4).
- Voor leerlingen van de groepen 4 t/m 8 wordt er een individueel handelingsplan opgesteld volgens een vast format (zie bijlage II) en uitgevoerd door een leerkracht of extern ingekochte RT.
    - In het schooljaar 2023 – 2024 werkt de onderwijsassistent 2x in de week met leerlingen aan de extra leesondersteuning buiten de klas. Hiervoor wordt Pravoo en/of Speciale leesbegeleiding gebruikt. De handelingsplannen worden opgesteld en gebruikt als bewijs voor 60 minuten extra per week ondersteuning, zodat de leerling in aanmerking komt voor vergoede dyslexie onderzoek. Door deze werkwijze wordt ondersteuningsniveau 3 en (mogelijk 4) op een structurele manier aangeboden.

Afname Leerling in Beeld toetsen

Tijdens de afname van LIB toetsen wordt er rekening gehouden met de diagnose dyslexie. Onderstaande afspraken zijn genoteerd in de afsprakenkaart van de leerling en zijn leerling-afhankelijk. De mate van extra ondersteuning hangt samen met de ernstige mate van dyslexie en wordt in overleg met de coördinator bepaald.

- Extra afnametijd (met uitzondering van de toetsen op gebied van technisch lezen).
- Toets in meerdere delen afnemen (met uitzondering van de toetsen op gebied van technisch lezen).

Begrijpend lezen:

- toets van een lager niveau aanbieden
- voorafgaand aan de toetsafname de teksten zelf alvast door laten lezen, bij voorkeur op dezelfde dag als waarop de toets wordt afgenomen.
- De betreffende leerling mag de bijbehorende opgaven niet zien en de teksten mogen uiteraard niet worden nabesproken.
- Vergroten van de teksten.

Rekenen:

- mogelijkheid tot het (digitaal) voorlezen van teksten.

Doubleren

Een dyslectische leerling heeft vaak lees- en spellingproblemen en zal deze problemen gedurende de schoolloopbaan houden. Een jaar doubleren verandert daar meestal niets aan. Voor een leerling met leerproblemen op alle gebieden kan het zinvol zijn te doubleren. Als een leerling op meerdere vakken een forse achterstand heeft (1,5 tot 2 jaar) dan zal er een ontwikkelingsperspectief gemaakt worden voor deze leerling. Vaak wordt dit vanaf groep 6 opgestart. Bij hoge uitzondering kan dit eerder worden gedaan.

Overdracht naar de volgende groep

Aan het eind van het schooljaar vindt er een overdrachtsgesprek plaats tussen leerkrachten. Er wordt een eindevaluatie gemaakt door de leerkracht(en) van de klas die het kind verlaat en er worden adviezen gegeven aan de volgende leerkracht(en). Dit gaat in overleg met de IB-er. Met een gedegen overdracht naar de volgende groep wordt de doorgaande lijn gewaarborgd: de leerkracht kan direct vanaf het begin van het schooljaar het onderwijs laten aansluiten op het niveau van de leerling. Om de doorgaande lijn in de begeleiding van een dyslectische leerling te waarborgen, is het van essentieel belang dat het leerling-dossier zorgvuldig wordt bijgewerkt.

Het leerling-dossier moet de volgende stukken bevatten:

- Uitgewerkte periodeplannen met de evaluaties (kleuters).
- Handelingsplannen ter ondersteuning van het technisch lezen op ondersteuningsniveau 3.
- Onderzoeks- en toets-gegevens (leerlingvolgsysteem)
- Gespreksverslagen van overleggen met ouders, externe deskundigen/behandelaars e.d.

Werkwijze aanmelden bij RID

Wanneer de leerling voldoet aan de voorwaarden voor dyslexie en school de aanmeldingsprocedure bij RID wil starten, worden de volgende stappen ondernomen:

Stap	Actie	Wie
1.	Ouders worden geïnformeerd over de aanmelding bij RID voor onderzoek.	Coördinator
2.	Ouders ontvangen via Social Schools een mail waarin de werkwijze van aanmelding staat vermeld.	Coördinator
3.	School ontvangt een mail van RID voor de benodigde informatie a.d.h.v. vragen. De vragenlijst wordt ingevuld en opgestuurd.	Coördinator en leerkracht

Dyslexie aanpak op Daltonschool De Leeuwerik

Wanneer de leerling na onderzoek de diagnose *Ernstige Dyslexie* krijgt, worden de volgende stappen ondernomen:

Stap	Actie	Wie
1.	Ouders worden uitgenodigd voor een gesprek. Leerkracht en IB zijn hierbij aanwezig.	Leerkracht nodigt ouders uit.
2.	Het onderzoek wordt besproken a.d.h.v. het onderzoeksverslag. Ouders en leerling krijgen de gelegenheid om hun reactie te geven op de diagnose. De afsprakenkaart is/ wordt van tevoren door de leerkracht en leerling ingevuld. Indien wenselijk wordt er een vervolgafspraak gemaakt om de afsprakenkaart te evalueren. IB sluit alleen aan als dat noodzakelijk is.	Leerling, ouders, leerkracht en coördinator
3.	In Esis wordt een nieuwe registratie aangemaakt waarin alle documenten van de behandelaar (in de meeste gevallen RID) worden verzameld. De registratie wordt genoteerd als 'diagnose', zodat de informatie in het dashboard van de leerkracht zichtbaar is.	Coördinator
4.	In de digitale omgeving van RID worden zaken rondom de behandeling van de leerlingen bijgehouden. De informatie wordt door de desbetreffende leerkracht(en) gelezen en een (korte) reactie geplaatst. Zo weten ouders en behandelaar dat school betrokken is bij het proces. IB monitort 3x per jaar de digitale RID omgeving om de ontwikkeling en betrokkenheid van leerkrachten te volgen.	Leerkracht Coördinator
5.	Elk schooljaar wordt de dyslexie afspraken kaart opnieuw met de leerling besproken. De leerkracht ontvangt de afsprakenkaart aan het begin van elk nieuw schooljaar van de desbetreffende leerling(en).	Leerkracht Coördinator

Afspraken behandeltraject

Het behandeltraject van dyslexie is intensief en vraagt thuis veel aandacht en tijd van de leerling. Het dyslexie behandeltraject heeft voorrang op het huiswerk dat school aan de leerling meegeeft. Dit betekent dat het huiswerk voor de leerling aangepast moet worden, zodat de leerling genoeg tijd heeft voor het dyslexie behandeltraject en ontspanning. Afspraken rondom de aanpassing is leerling afhankelijk. Leerkracht gaat hierover in gesprek met de betreffende leerling en de ouders.

Bijlage I Afsprakenkaart dyslexie

Naam:_____

Toetsen algemeen

Ik krijg voldoende tijd bij het maken van de toetsen.
Onvoldoende gemaakte toetsen mag ik mondeling herkansen (taal en begrijpend lezen)
Toetsen krijg ik in vergroot lettertype en/of op A3 formaat.
Ik maak gebruik van een markeerstift.

Lezen

Ik hoef niet onvoorbereid hardop te lezen.
Ik krijg vergrote teksten bij toetsen.
Ik krijg pré-teaching binnen de groep.
Ik krijg teksten van nieuwsbegrip mee naar huis, zodat ik ze (samen met mijn ouders) kan voorbereiden.

Spelling

Opdrachten die niets met spelling te maken hebben worden alleen op de inhoud beoordeeld.
Herhalingsfouten bij dictees worden als één fout gerekend.
Bij Staal (methode) dictees worden alleen de getoetste categorieën fout gerekend.
Bij Engels worden geen spellingcijfers gehanteerd.
Ik maak gebruik van een kladblaadje tijdens de dictees.
Ik maak gebruik van het handelingswijzer van werkwoordspelling tijdens de les en dictees.
Ik maak tijdens de les gebruik van de regelkaarten/ spellingmaatje.

Taal

Teksten die van het bord overgeschreven moeten worden, krijg ik op een blad.
Ik maak een deel van de taalopdrachten schriftelijk, de rest doe ik mondeling.
Stelopdrachten mogen korter zijn.
Ik mag altijd een woordenboek gebruiken.
Opdrachten die niets met spelling te maken hebben, worden alleen op de inhoud beoordeeld.

Rekenen

Ik mag een tafelkaart met de tafels die nog niet beheersbaar zijn, gebruiken tijdens de les
Ik mag een tafelkaart gebruiken bij methode-toetsen.
Ik mag de toets in meer delen maken.
Ik maak gebruik van een kladblaadje tijdens de les en tijdens methode-toetsen

Snappet

Ik mag gebruik maken van de voorleesfunctie bij Snappet

Topografie

De hoeveelheid topografie wordt in overleg beperkt (alleen bij grote hoeveelheid)
De topografiekaart wordt op A3 vergroot.
Bij een toets word ik niet op spelling beoordeeld.

Overig

De hoeveelheid huiswerk wordt beperkt, als het samen met het huiswerk van de RT- dyslexie teveel wordt.
Ik krijg minder vragen bij een opdracht bij het vak …….
Ik krijg minder taken op mijn weektaak.
Het werk dat in de klas niet af is, wordt niet mee naar huis gegeven.

CITO-toetsen

Begrijpend lezen
Ik mag de Citotoets begrijpend lezen in meer delen maken.
Ik maak de Citotoets begrijpend lezen op een ander niveau of maak de tussentoets.
Ik mag de tekst van de Citotoets begrijpend lezen in de ochtend van de toets al een keer doorlezen.

Spelling
Ik mag gebruik maken van stroomschema/ regelkaarten/ spellingmaatje bij Citotoets spelling.
Voor de groepen 4 en 5: In overleg met de juf/meester maak ik standaard vervolgmodule 1 (dictee) in plaats van vervolgmodule 2 (meerkeuze).

Rekenen
Ik mag een tafelkaart gebruiken bij de Citotoets rekenen met de volgende voorwaarden:
De antwoorden van de tafels die ik wel ken zijn zwart gemaakt;
Ik mag alleen de tafelkaart gebruiken wanneer de leerkracht dit aangeeft en als er nog steeds ‘gemeten wordt wat de leerkracht wil meten’.
De Citotoets rekenen wordt voorgelezen.
Ik maak gebruik van een kladblaadje tijdens Citotoets Rekenen.

Handtekening leerling	Handtekening ouders
Handtekening leerkracht	Handtekening intern begeleider

Bijlage II Technisch lezen HP ondersteuningsniveau 3

Naam leerling:_____ Schooljaar:_____ Groep: _____

Periode & meet moment	Aantal weken (10 – 12)	Frequentie per week	Totale duur (60 minuten)	Door wie	Organisatie (max 4 leerlingen)
Meet-moment: q. 1 r. 2 s. 3					
SMART – 0 doel(en)					
Aanpak (naam methode, korte omschrijving activiteiten)					
Is er thuis extra geoefend? Zo ja, wat is er gedaan?					

Bijlage III Checklist signalen vroegonderkenning dyslexie

Naam kind:	Datum:
Naam leraar:	Schooljaar:
Checklist signalen vroegonderkenning dyslexie	
1. Erfelijkheid	☐ In de familie is sprake van dyslexie
2. Klankaspect	Er zijn problemen met: ☐ het horen van kleine klankverschillen tussen woorden en klanken; ☐ rijmen; ☐ het samenvoegen van klanken en klankgroepen (auditieve synthese); ☐ de vorming en verbuiging van gesproken woorden; ☐ het voeren van gesprekjes; ☐ woordvinding of woordenschat; ☐ het nazeggen van woorden en zinnen; ☐ het begrip van gesproken taal; ☐ het leren van versjes; ☐ articulatie.
3. Willekeurige koppelingen	Er zijn problemen met de inprenting van: ☐ namen en kleuren; ☐ rechts en links; ☐ de namen van de dagen van de week; ☐ klok-kijkafspraken; ☐ versjes, rijmpjes en liedjes; ☐ namen van de kinderen uit de klas; ☐ benamingen als: onder, boven, vandaag, gisteren.
4. Toepassing van koppelingen	Er zijn problemen met: ☐ het opzeggen van de telrij tijdens het aanwijzen van voorwerpen; ☐ het noemen van de dagen van de week in een gesprekje; ☐ het vlot opsteken van bijvoorbeeld linker- of rechterhand tijdens een bewegingsspelletje; ☐ de herkenning van een letter uit de eigen naam in een ander woord.
5. Belangstelling voor geschreven en gesproken woord	☐ Houdt er niet van om voorgelezen te worden. ☐ Pakt niet uit zichzelf naar een (prenten)boekje. ☐ Weinig interesse in letters, geschreven woorden of het schrijven van eigen naam.

© Bazalt